

بررسی رابطه خوش بینی تحصیلی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مدارس متوسطه دولتی شهر تهران

کیوان مرادی^۱، مظفرالدین واعظی^۲

چکیده

هدف این پژوهش بررسی رابطه خوش بینی تحصیلی معلم و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در مدارس متوسطه پسرانه دولتی شهر تهران بوده است. روش این پژوهش، با توجه به هدف و ماهیت آن، کاربردی و از نوع توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری پژوهش، معلمان مدارس متوسطه پسرانه دولتی شهر تهران می باشد، که تعداد ۱۴۲ نفر از آنها به شیوه نمونه گیری تصادفی انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه خوش بینی تحصیلی معلم (بیرد و همکاران، ۲۰۱۰) و معدل نمرات دانش آموزان برای اندازه گیری پیشرفت تحصیلی است. داده های پژوهش پس از جمع آوری بر اساس سوالات پژوهش و با استفاده از روش همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام تحلیل شدند. یافته ها نشان داد که رابطه بین خوش بینی تحصیلی معلم و مولفه های آن (حس کارآمدی معلم، تاکید تحصیلی معلم و اعتماد معلم به دانش آموزان و والدین) با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مثبت و معنادار است. نتایج به دست آمده از تحلیل رگرسیون گام به گام نشان داد، که از میان مولفه های خوش بینی تحصیلی معلم، حس کارآمدی معلم بیشترین سهم را در پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دارد.

کلید واژه ها: خوش بینی تحصیلی، خوش بینی تحصیلی معلم، پیشرفت تحصیلی، مدارس متوسطه دولتی

پذیرش مقاله: ۱۳۹۳/۷/۱۳

دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۲/۱۴

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه تهران (نویسنده مسئول)

k1moradi.87@gmail.com

۲. عضو هیئت علمی دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران mzvaezi@ut.ac.ir

مقدمه

زندگی تحصیلی، یکی از مهم‌ترین ابعاد زندگی اشخاص است که بر سایر ابعاد زندگی تاثیر فراوان دارد. پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان همواره دغدغه اصلی خانواده‌ها و به موازات آن آموزش و پرورش بوده است. از این رو، شناخت عواملی که موجب موفقیت پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود در مرکز بحث و گفتگوی مدارس اثربخش از اوایل دهه ۱۹۶۰ قرار گرفته شده است (بیول و میچل^۱، ۲۰۱۲). در نتیجه، همواره یکی از چالش‌های پیش‌روی پژوهشگران، سیاست‌گذاران و اصلاح‌گران حوزه آموزش و پرورش یافتن ویژگی‌ها و مشخصات سازمانی مدارس است، که موجب ایجاد تفاوت در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌گردد. عوامل مختلفی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان موثر هستند. کلمن و همکارانش^۲ (۱۹۶۶)، در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند، که مشخصات و ویژگی‌های مدارس اثر ناچیزی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارند؛ با این وجود عوامل اجتماعی مانند وضعیت اجتماعی و اقتصادی^۳ دانش‌آموزان نقش مهمی در پیشرفت تحصیلی آنها ایفا می‌کنند (اسمیت و هوی^۴، ۲۰۰۷). از آن زمان تا اکنون پژوهشگران متعددی ادعاها و مطالب کلمن را درباره پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان که متأثر از ویژگی‌های سابقه و وضعیت اقتصادی و اجتماعی دانش‌آموزان بوده است را رد کرده‌اند. به عقیده ادمندز^۵ (۱۹۷۹)، پنج مشخصه در مدارس وجود دارد که اثرات معنی‌داری بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌گذارند: رهبری مقتدر، انتظارات بالا، تاکید بر مهارت‌های پایه، محیط منظم و ارزیابی منظم و مکرر دانش‌آموزان (بیول و میچل، ۲۰۱۲). در حالی که پیوند بین زمینه اقتصادی-اجتماعی دانش‌آموزان بر پیشرفت تحصیلی آنها امری انکارناپذیر است؛ با این وجود در مطالعات اخیر (هوی و همکاران، ۲۰۰۶)، مشخص شده است که کارآمدی جمعی^۶، تاکید تحصیلی^۷ و اعتماد کادر آموزشی^۸ به طور مستقیم با پیشرفت

1. Bevel & Mitchell

2. Coleman et al

3. Socio-Economic

4. Smith & Hoy

5. Edmonds

6. Collective Efficacy

7. Academic Emphasis

8. Faculty Trust in Parents and Students

تحصیلی دانش‌آموزان ارتباط دارد. این سه مفهوم وجه اشتراک زیادی دارند: آنها بر تحصیل و موفقیت تاکید دارند، در دیدگاه خود مثبت‌اندیش هستند و نتنها در ماهیت و کارکرد؛ بلکه در تاثیر قوی و مثبت خود روی مدارس مشابه هستند؛ در واقع این سه ویژگی جمعی از طریق کار با یکدیگر و در یک شکل منسجم محیط تحصیلی مثبتی را خلق می‌کنند که آن را خوش‌بینی تحصیلی^۱ می‌نامند (هوی و همکاران، ۲۰۰۶؛ عباسیان و طاهری، ۱۳۹۰: ۱۵۸).

هوی و همکارانش (۲۰۰۶) تاکید دارند، که خوش‌بینی تحصیلی شامل ابعاد شناختی، کارایی و رفتاری است (گارول و کرمگیل^۲، ۲۰۱۰). بر این اساس خوش‌بینی تحصیلی بر این پایه استوار است که معلمان مدرسه اعتقاد دارند که آنها می‌توانند تاثیر مثبتی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان به وسیله تاکید تحصیلی و یادگیری، اعتماد به والدین و دانش‌آموزان به منظور تشریح مساعی در فرایندها و اعتقاد بر توانایی‌هایشان برای چیره شدن بر مشکلات و واکنش مناسب به شکست‌ها به وسیله پشتکار و انعطاف‌پذیری در انجام وظایف خود داشته باشند (هوی و همکاران، ۲۰۰۶).

از آنجایی که معلمان از اجزای اصلی نظام تعلیم و تربیت محسوب می‌شوند و تا حد بسیار زیادی روی تفکرات و باورهای دانش‌آموزان در ایجاد تغییرات مثبت و سازنده اثر گذار هستند؛ لذا، توجه و تحقیق در مورد متغیر خوش‌بینی تحصیلی معلم^۳ که نشان دهنده عقاید و افکار آنها می‌باشد و نقش آن در یادگیری و عملکرد دانش‌آموزان مورد اهمیت زیادی است. لذا، مشخص کردن سهم معلم (خوش‌بینی او) به عنوان عامل بافتی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌تواند مسئله بسیار مهمی باشد. با این وجود، کار پژوهشی چندانی در مورد خوش‌بینی تحصیلی معلمان و نقش آن در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در داخل کشور صورت نگرفته است؛ لذا، تلاش برای بررسی تجربی این مورد که آیا خوش‌بینی تحصیلی معلمان منجر به بهبود پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود، امری بسیار ضروری است. با توجه به مسائل مطروحه، عمده‌ترین سوالی که این پژوهش در پی آن است، این است که آیا خوش‌بینی تحصیلی معلمان مدارس متوسطه پسرانه شهر تهران بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان آنها موثر است؟

1. Academic Optimism

2. Gürol & Kerimgil

3. Teachers' Academic Optimism

خوش‌بینی تحصیلی معلم: دو چارچوب اصلی تئوریک این سازه روانشناسی مثبت^۱ و تئوری اجتماعی- شناختی می‌باشد. روانشناسی مثبت و تئوری اجتماعی- شناختی بر این پایه استوار هستند که معلمان خوش‌بین در محیط کلاس تمایل دارند که بر ویژگی‌های مثبت دانش-آموزان، مدارس و جامعه تمرکز کنند (باجارس^۲، ۲۰۰۱؛ هجازی و همکاران، ۲۰۱۱). بر اساس این دو تئوری، هوی و همکارانش (۲۰۰۶)، برای نخستین بار سازه خوش‌بینی تحصیلی را در سطح مدرسه معرفی کردند، که متشکل از کارآمدی جمعی معلمان، اعتماد کادر آموزشی به والدین و دانش‌آموزان و تاکید تحصیلی معلمان است. همانطور که گفته شد، سازه خوش‌بینی تحصیلی دارای سه جنبه شناختی، عاطفی- محیطی و رفتاری است. این سازه پنهان که سه مفهوم اساسی تر- کارآمدی، تاکید تحصیلی مدرسه و اعتماد کادر آموزشی به دانش‌آموزان و والدین- را در بر می‌گیرد به این صورت تعریف شده است: خوش‌بینی تحصیلی، باور جمعی و مشترک کادر آموزشی است، مبنی بر اینکه می‌توانند وضع موجود را تغییر دهند، دانش‌آموزان قادرند یاد بگیرند و می‌توان به عملکرد تحصیلی و علمی سطح بالا دست یافت (هوی و همکاران، ۲۰۰۶؛ عباسیان و طاهری، ۱۳۹۰: ۴۸). به عبارت دیگر، خوش‌بینی تحصیلی یک باور مثبت در معلمان است مبنی بر اینکه آنها قادر هستند با تاکید بر تدریس، اعتماد به مشارکت والدین و دانش-آموزان و با ایمان به ظرفیت خود در غلبه بر مشکلات و شکست‌ها و با تلاش و پشتکار باعث پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان شوند (هوی و همکاران، ۲۰۰۸). جهت درک بیشتر این سازه، تعریف سه مفهوم دیگر نیز لازم است:

تاکید تحصیلی: میزانی که کادر آموزشی مدرسه برای دستیابی به پیشرفت و برتری تحصیلی تلاش می‌کنند.

کارآمدی جمعی: قضاوت جمعی معلمان، مبنی بر اینکه می‌توانند اقدامات و عملکردهای مورد نیاز برای ایجاد تاثیرات مثبت روی دانش‌آموزان را سازماندهی و اجرا کنند.

اعتماد کادر آموزشی به والدین و دانش‌آموزان: یک ویژگی مشترک مدرسه، که میزان تمایل کادر آموزشی برای در معرض آسیب قرار گرفتن از سوی والدین و دانش‌آموزان را

^۱. Positive Psychology

^۲. Pajares

توصیف می‌کند. این تمایل مبتنی بر این اطمینان است که آنها خیرخواه، قابل اطمینان، شایسته، آزاده و صادق هستند (هوی و همکاران، ۲۰۰۶؛ عباسیان و طاهری، ۱۳۹۰: ۴۷-۴۸).

پس از بررسی‌های پژوهشی در مورد خوش‌بینی تحصیلی در سطح مدرسه، هوی و همکاران (۲۰۰۸)، عنوان کردند که خوش‌بینی تحصیلی همچنین می‌تواند ویژگی فردی معلمان باشد؛ زیرا کارآمدی، اعتماد و تاکید تحصیلی در سطح فردی معلمان نیز دارای اهمیت می‌باشد. احساس معلم در مورد کارآمدی یک باور فردی است و جنبه شناختی دارد. اعتماد معلم به دانش‌آموزان و والدین یک پاسخ عاطفی است از سوی محیط و تاکید معلم، عامل موثر بر یک رفتار خاص در کلاس درس است (ذبیحی حصار، ۱۳۹۲). بر همین اساس بیرد و همکاران^۱ (۲۰۱۰)، و فای و همکاران^۲ (۲۰۰۹)، مفهوم خوش‌بینی تحصیلی در معلمان را گسترش دادند. آنها فرض کردند که خوش‌بینی تحصیلی به سطح معلم نیز قابل انتقال است و می‌تواند شامل عوامل مشابه خوش-بینی تحصیلی مدرسه باشد. بیرد و همکاران (۲۰۱۰)، اشاره می‌کنند معلمان باید قادر باشند تا ارتباط قابل اعتمادی با دانش‌آموزان و والدین آنها برقرار کنند. زمانی که محیط قابل اعتماد ایجاد می‌گردد، دانش‌آموزان برای ریسک کردن و یادگیری از اشتباهات احساس راحتی می‌کنند و والدین باور پیدا می‌کنند که معلمان بدنبال ایجاد بهترین محیط یادگیری برای کودکان آنها هستند. معلمان باید این اعتماد را داشته باشند که دانش‌آموزان به یادگیری علاقه دارند و آنها می‌توانند مهارت‌های رسیدن به موفقیت را در دانش‌آموزان ایجاد کنند (عباسیان و همکاران، ۱۳۹۱). نتیجه اینکه الگوی معلمان خوش‌بین از لحاظ تحصیلی نشان‌دهنده کسانی است که شیوه انسان‌دوستانه و اعتمادآمیز در مدیریت دانش‌آموزان دارند، آنان را در طرح‌ریزی و ارزیابی‌های کارهای خود مشارکت می‌دهند، از ارزیابی‌های غیررسمی استفاده می‌برند، پذیرای والدین در کلاس هستند و بیش از وظیفه رسمی، زمان، انرژی و مساعدت در اختیار دانش‌آموزان می‌گذارند و به جای اعمال فشار و تنبیه، به همکاری و پیوند بیشتر گرایش دارند (مزارعی، ۱۳۸۹).

هوی و همکاران (۲۰۰۶)، پس از بررسی نظرات کولمن (۱۹۹۶)، برای اولین بار در سطح مدرسه بر روی نمونه‌ای متنوع از ۹۶ مدرسه با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری و تحلیل عاملی،

^۱. Beard et al

^۲. Fahy et al

احساس معلمان از کارآمدی جمعی، تاکید تحصیلی و اعتماد به دانش‌آموزان و اولیاء را به عنوان سازه‌ای نوین به نام خوش‌بینی تحصیلی معرفی کردند، که در صورت کنترل وضعیت اقتصادی-اجتماعی بر موفقیت دانش‌آموزان اثرگذار است. گارول و کرمگیل (۲۰۱۰)، در پژوهش خود تحت عنوان خوش‌بینی تحصیلی به این نتیجه دست یافتند، که علاقم وضعیت اقتصادی-اجتماعی دانش‌آموزان، ساختار سه‌گانه خوش‌بینی تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان اثر مثبت و معنادار دارد. کانتر و همکاران^۱ (۲۰۰۸) به این نتیجه دست یافتند، که اهداف تجربی معلم و خوش‌بینی تحصیلی او با اشتیاق برای تحصیل و یادگیری دانش‌آموزان رابطه دارد و می‌تواند به دریافت دانش‌آموزان از کیفیت تدریس مربوط شود.

حجازی و همکاران (۲۰۱۱)، در پژوهش خود تحت عنوان بررسی رابطه خوش‌بینی معلمان و پیشرفت انگلیسی: نقش خودکارآمدی، به این نتیجه دست یافتند که تاکید تحصیلی معلم و اعتماد وی به دانش‌آموزان و اولیاء تاثیر مثبتی بر خودکارآمدی زبان انگلیسی دارد. همچنین به این نتیجه رسیدند که تاکید تحصیلی، اعتماد و خودکارآمدی معلم تاثیر مثبت و غیر مستقیمی بر پیشرفت زبان انگلیسی از طریق خودکارآمدی دانش‌آموزان دارد. حجازی و همکاران (۲۰۱۱)، در پژوهش خود تحت عنوان ویژگی‌های فردی، سبک‌های هویت، تعهد به هویت و خوش‌بینی تحصیلی معلمان، به این نتیجه دست یافتند که سبک هویت مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده خوش‌بینی تحصیلی معلمان می‌باشد. ماسکل و همکاران^۲ (۲۰۰۸)، در پژوهش خود تحت عنوان بررسی رابطه بین سبک رهبری توزیع شده و خوش‌بینی تحصیلی معلم، به این نتیجه دست یافتند که سبک رهبری توزیع شده اثر مثبت و معناداری بر خوش‌بینی تحصیلی معلمان دارد. دافی فریدمن^۳ (۲۰۰۷)، در پایان‌نامه دکتری خود تحت عنوان بررسی رابطه خوش‌بینی تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، به این نتیجه دست یافت که با کنترل وضعیت اقتصادی-اجتماعی، عملکرد قبلی و سایر متغیرهای جمعیت‌شناختی، بین خوش‌بینی تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

1. Kunter et al

2. Mascall et al

3. Duffy. F

اسمیت و هوی (۲۰۰۷)، در مطالعه خود تحت عنوان خوش‌بینی تحصیلی و پیشرفت تحصیلی در مدارس ابتدایی شهری، به این نتیجه رسیدند که خوش‌بینی تحصیلی پیش‌بینی کننده قوی برای پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است. کایری و دیپالا^۱ (۲۰۱۱)، در پژوهش خود تحت عنوان خوش‌بینی تحصیلی و تعهد جمعی در مدارس شهری، به این نتیجه رسیدند که در مدارس که در آن کادر آموزشی خوش‌بین هستند، دانش‌آموزان آنها علاقمند و وضعیت اقتصادی-اجتماعی پایین، می‌توانند به موفقیت دست پیدا کنند. همچنین آنها به این نتیجه دست یافتند، که در چنین مدارس گروه‌ها متعهد هستند و دانش‌آموزان تمایل بیشتری برای پیشرفت تحصیلی بیشتر دارند. همچنین یافته‌های این مطالعه بر این مسئله تاکید دارد که تعهد جمعی، کارآمدی جمعی، اعتماد به مراجعان و پافشاری، تحصیلی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کنند. بیول و میچل (۲۰۱۲)، در پژوهشی تحت عنوان اثرات خوش‌بینی تحصیلی بر پیشرفت خواندن دانش‌آموزان ابتدایی، به این نتیجه رسیدند که تمامی مولفه‌های خوش‌بینی تحصیلی (تاکید تحصیلی، اعتماد و کارآمدی جمعی) تاثیر مثبت و معناداری بر پیشرفت خواندن دانش‌آموزان ابتدایی دارد. گیلبرت^۲ (۲۰۱۲)، در پژوهشی تحت عنوان رابطه بین ایدئولوژی کنترل دانش‌آموز^۳ و خوش-تحصیلی، به این نتیجه دست یافت که بین ایدئولوژی کنترل دانش‌آموز و خوش‌بینی تحصیلی رابطه وجود دارد. به عبارت دیگر، زمانی که معلم از سبک کنترل مبتنی بر دیدگاه انسانی^۴ بهره می‌گیرد، خوش‌بینی تحصیلی نیز در سطح بالایی وجود دارد. همچنین زمانی که معلم از سبک کنترل قیمی^۵ بهره می‌گیرد خوش‌بینی تحصیلی نیز در سطح پایینی قرار دارد.

عباسیان و همکاران (۱۳۹۱)، در پژوهش تحت عنوان بررسی رابطه سبک رهبری توزیعی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مدارس راهنمایی شهر تهران، به این نتیجه رسیدند که خوش‌بینی تحصیلی به عنوان یک متغیر میانجی در این پژوهش تاثیر مثبت و معناداری بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد. به عبارت دیگر، آنها به این نتیجه رسیدند که هر چه تاکید تحصیلی، احساس کارآمدی و اعتماد معلمان به دانش‌آموزان و والدین آنها بیشتر باشد، احتمال موفقیت دانش-

^۱. Kirby & DiPaola

^۲. Gilbert

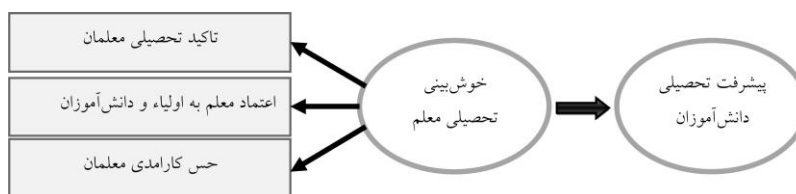
^۳. Pupil Control Ideology

^۴. Humanistic Pupil Control

^۵. Custodial Pupil Control

آموزان نیز افزایش می‌یابد. ذبیحی‌حصاری (۱۳۹۲)، در پایان‌نامه خود تحت عنوان ارتباط خوش‌بینی معلم و اهداف پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان با درگیری تحصیلی دانش‌آموزان، به این نتیجه رسید که سه مولفه خوش‌بینی تحصیلی معلم (احساس معلم از کارآمدی، اعتماد معلم به دانش‌آموزان و والدین و تاکید تحصیلی) توانایی پیش‌بینی اکثر مولفه‌های درگیری تحصیلی دانش‌آموزان را دارد. قنبرلو (۱۳۹۲)، در پایان‌نامه خود تحت عنوان رابطه خوش‌بینی تحصیلی و هوش هیجانی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، به این نتیجه دست یافت که از بین مولفه‌های خوش‌بینی تحصیلی معلمان، اعتماد به والدین و دانش‌آموزان بیشترین نقش را در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ایفا می‌کند. امینی‌پور (۱۳۹۲)، در پایان‌نامه خود تحت عنوان بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیت، راهبردهای خود‌مدیریتی و خوش‌بینی معلم با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، به این نتیجه دست یافت که خوش‌بینی معلم و راهبردهای خود‌مدیریتی معلم به طور مستقیم با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه دارد.

در پژوهش حاضر، بر اساس مدل بیرد و همکاران (۲۰۱۰) و با توجه به چارچوب نظری پژوهش، مدل مفهومی زیر شکل (۱) در نظر گرفته شد.

شکل ۱. الگوی مفهومی پژوهش

سوالات پژوهش

(۱) آیا بین خوش‌بینی تحصیلی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه پسرانه شهر تهران رابطه وجود دارد؟

(۲) کدام یک از مولفه‌های خوش‌بینی تحصیلی معلمان در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه پسرانه شهر تهران سهم بیشتری دارد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف از نوع تحقیقات کاربردی و از حیث گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه معلمان مدارس متوسطه دولتی پسرانه شهر تهران می‌باشد، که در سال ۱۳۹۳ در این مدارس مشغول به کار بوده‌اند. تعداد کل

جامعه آماری ۲۷۹۵ است. با توجه به اینکه افراد مورد مطالعه در این پژوهش در مناطق مختلف آموزشی پراکنده هستند، برای انتخاب تعداد نمونه آماری از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شد. برای تعیین حجم نمونه مورد نظر با توجه به تعداد جامعه آماری از فرمول کوکران استفاده گردید است که تعداد ۱۴۲ نفر به دست آمد. در این پژوهش برای ارزیابی خوش‌بینی تحصیلی معلم از پرسشنامه استاندارد بیر و همکاران (۲۰۱۰)، استفاده شد. این پرسشنامه که به ابزار ارزیابی خوش‌بینی تحصیلی معلمان معروف است، از سه مولفه تاکید تحصیلی معلم، حس کارآمدی معلم و اعتماد معلمان به دانش‌آموزان و والدین تشکیل شده است. این ابزار دارای ۱۱ گویه که در سه بخش اصلی طراحی شده است. در بخش اول به توصیف تاکید تحصیلی معلمان، در بخش دوم به احساس کارآمدی معلمان و در بخش سوم به اعتماد کادر آموزشی به والدین و دانش‌آموزان پرداخته شده است. همچنین، پایایی این ابزار با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۸۲ است که نشان‌دهنده پایایی بسیار بالای این پرسشنامه می‌باشد. از طرف دیگر، نمرات پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیران نمونه، از طریق میانگین نمرات کلاس‌هایی که دبیران مدارس آنها بودند بدست آمده است. شایان ذکر است که این مقیاس در سطح فاصله‌ای بوده و با درج نمره مورد نظر در نرم افزار SPSS ۲۱ اقدام شده است. قابل ذکر است که داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS ۲۱ و با به کارگیری شاخص‌های آماری توصیفی چون میانگین، انحراف استاندارد و خطای استاندارد میانگین و آزمون‌های آماری پارامتریک ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چند متغیره مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

یافته‌های به دست آمده در زمینه تحصیلات نمونه آماری نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی برای افراد با مدرک لیسانس با ۶۸/۳ درصد (۸۹ نفر) و کمترین فراوانی برای افراد با مدرک دیپلم و دکتری بوده است که هیچ یک از معلمان دارای این دو نوع مدرک نبوده‌اند. نتایج به دست آمده از نمونه بر اساس سابقه کار، معلمان با سابقه بین ۱۰ الی ۱۵ سال سابقه کار با ۴۲/۱ درصد (۵۵ نفر) دارای بیشترین فراوانی است و کمترین فراوانی برای افراد بالای ۲۵ سال سابقه کار با ۷/۲ درصد (۹ نفر) می‌باشد. از نظر سن نیز بیشترین فراوانی مربوط به ۳۶ تا ۴۰ سال با ۳۶/۲

درصد (۴۷) بوده است و کمترین نیز مربوط به سن کمتر از ۲۵ سال با ۴/۲ درصد (۵ نفر) بوده است.

در این بخش یافته‌های بدست آمده از آزمون‌های آماری پژوهش حاضر در قالب سوال‌های مطرح شده، بررسی شده است:

سوال اول: آیا بین خوش‌بینی تحصیلی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه پسرانه شهر تهران رابطه وجود دارد؟

جدول ۱. ماتریس همبستگی رابطه مولفه‌های خوش‌بینی تحصیلی معلم و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان	پیشرفت تحصیلی معلم
۰/۳۱۵	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	سطح معنی‌داری (دو دامنه)
۱۳۰	فراوانی
۰/۶۸۸	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	سطح معنی‌داری (دو دامنه)
۱۳۰	فراوانی
۰/۴۳۱	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	سطح معنی‌داری (دو دامنه)
۱۳۰	فراوانی
۰/۶۷۹	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	سطح معنی‌داری (دو دامنه)
۱۳۰	فراوانی

* کلیه متغیرها در سطح آلفای ۰/۰۱ معنادار هستند

مطابق با جدول (۱)، آزمون ضریب همبستگی، بین خوش‌بینی تحصیلی معلم و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد، که این با توجه به معناداری به دست آمده (۰/۰۰۰) است که کوچکتر از معناداری (۰/۰۱) است. ضریب همبستگی این رابطه برابر با ۰/۶۷۹ است که از طریق آزمون پیرسون حاصل شده است. ضریب تعیین به دست آمده برای این رابطه برابر با ۰/۴۶۱ است که به معنای این است که ۴۶ درصد از واریانس متغیر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ناشی از واریانس خوش‌بینی تحصیلی معلم است (جدول ۲). همچنین، کلیه مولفه‌های خوش‌بینی تحصیلی معلمان به طور معناداری با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان همبستگی مثبت داشتند ($P \leq 0.01$).

سوال دوم: کدام یک از مولفه‌های خوش‌بینی تحصیلی معلمان در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه پسرانه شهر تهران سهم بیشتری دارد؟

بنا بر سوال اول پژوهش، هرچه وضعیت خوش‌بینی تحصیلی معلمان مطلوب باشد، میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان نیز بیشتر خواهد شد. بنابراین، برای تعیین اینکه کدام یک از مولفه‌های خوش‌بینی تحصیلی معلمان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کند، از روش رگرسیون چندمتغیری گام به گام استفاده شد. نتایج تحلیل آماری این سوال در جدول (۲)، (۳) و (۴) آمده است.

نتایج جدول شماره (۲) نشان می‌دهد که مدل رگرسیون پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در سه گام انجام شده است. در گام اول، حس کارآمدی معلم وارد معادله شده است و ضریب تعیین (R^2) برابر با ۰/۴۷۳ به دست آمده است. به عبارت دیگر، حس کارآمدی معلم ۴۷/۳ درصد واریانس پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را تبیین می‌کند. در گام دوم، اعتماد معلم به دانش‌آموزان و والدین وارد معادله شده است. با ورود این متغیر، ضریب تعیین به ۰/۵۴۹ افزایش یافته است. به بیان دیگر، دو متغیر حس کارآمدی معلم و اعتماد معلم به دانش‌آموزان و والدین توأمأ ۵۴/۹ درصد واریانس پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را تبیین می‌کنند. در گام سوم، تاکید تحصیلی معلم وارد معادله شد و ضریب تعیین به ۰/۵۷۹ افزایش یافت.

جدول ۲. مدل رگرسیون

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار برآورد
۱	۰/۶۸۸	۰/۴۷۳	۰/۴۷۲	۰/۲۳۸۴۸
۲	۰/۷۴۱	۰/۵۴۹	۰/۵۴۶	۰/۲۲۰۹۷
۳	۰/۷۶۱	۰/۵۷۹	۰/۵۷۴	۰/۲۱۴۰۴
a پیش‌بینی کننده‌ها: (ثابت)، حس کارآمدی معلم				
b پیش‌بینی کننده‌ها: (ثابت)، حس کارآمدی معلم، اعتماد معلم به دانش‌آموزان و والدین				
c پیش‌بینی کننده‌ها: (ثابت)، حس کارآمدی معلم، اعتماد معلم به دانش‌آموزان و والدین، تاکید تحصیلی معلم				
متغیر وابسته: پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان				

نتایج جدول شماره (۳) نشان می‌دهد، مقدار F محاسبه شده برای گام اول تا سوم تحلیل رگرسیون معنادار هستند ($P \leq ۰/۰۵$). بنابراین، معادله رگرسیون انجام شده از لحاظ آماری معنادار است.

جدول ۳. آزمون تحلیل واریانس

مدل	منبع تغییر	مجموع مجدورات	درجه آزادی	میانگین مجدورات	مقدار F	سطح معنی داری
۱	رگرسیون	۱۵/۳۴۱	۱	۱۵/۳۴۱	۲۶۹/۷۴۲	۰/۰۰۰a
	باقیمانده	۱۷/۰۶۲	۱۲۸	۰/۰۵۷		
	کل	۳۲/۴۰۳	۱۲۹			
۲	رگرسیون	۱۷/۸۰۴	۱	۸/۹۰۲	۱۸۲/۳۲۰	۰/۰۰۰b
	باقیمانده	۱۴/۵۹۹	۱۲۷	۰/۰۴۹		
	کل	۳۲/۴۰۳	۱۲۹			
۲	رگرسیون	۱۸/۷۵۱	۱	۶/۲۵۰	۱۳۶/۴۲۵	۰/۰۰۰c
	باقیمانده	۱۳/۶۵۳	۱۲۶	۰/۰۴۶		
	کل	۳۲/۴۰۳	۱۲۹			

a پیش بینی کننده ها: (ثابت)، حس کارآمدی معلم

b پیش بینی کننده ها: (ثابت)، حس کارآمدی معلم، اعتماد معلم به دانش آموزان و والدین

c پیش بینی کننده ها: (ثابت)، حس کارآمدی معلم، اعتماد معلم به دانش آموزان و والدین، تاکید تحصیلی معلم

متغیر وابسته: پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

جدول شماره (۴)، ضرایب رگرسیون گام به گام را نشان می دهد. ضریب رگرسیون (B) گام اول برای متغیر حس کارآمدی معلم برابر با ۰/۶۲۵ و مقدار ثابت رگرسیون برابر با ۱/۰۷۱ است. در گام دوم، متغیر اعتماد معلم به دانش آموزان و والدین نیز وارد معادله می شود و ضرایب متغیرهای حس کارآمدی معلم و اعتماد معلم به دانش آموزان و والدین به ترتیب ۰/۵۶۴ و ۰/۲۴۱ و مقدار ثابت رگرسیون نیز ۰/۵۷۹ می شود. در جدول شماره ۴، مقادیر t و سطح معناداری آنها که همگی کمتر از ۰/۰۵ هستند، نشان می دهند که همه ضرایب از لحاظ آماری معنادارند.

یکی از اجزاء این جدول، آمار مربوط به هم خطی است. دو شاخص تورم واریانس و ضریب تحمل، میزان همپوشی بین متغیرهای مستقل را اندازه گیری می کنند. ضریب تحمل بیانگر میزان همپوشی بین متغیرهای پیش بین است. هر چه ضریب تحمل بزرگ تر باشد، میزان همپوشی با سایر متغیرهای پیش بین کمتر است. با توجه به اینکه ضریب تحمل یک نسبت است، مقدار آن بین صفر و یک تغییر می کند. مقدار نزدیک به یک بدین معنی است که در یک متغیر مستقل بخش کوچکی از پراکندگی آن توسط سایر متغیرهای مستقل تبیین می شود. مقدار نزدیک به صفر بدین معنی است که یک متغیر تقریباً یک ترکیب خطی از سایر متغیرهای مستقل است. اگر ضریب تحمل کوچکتر از ۰/۱ باشد، وجود رابطه هم خطی ممکن است برای داده ها مشکل -

ساز باشد (ضرایب بتا را ناپایا می‌سازد). بر اساس داده‌های موجود مقدار ضریب تحمل متغیرهای مورد بررسی، به ترتیب برابر با ۰/۹۴۴، ۰/۹۷۲ و ۰/۹۵۸ است که نشان می‌دهد معادله رگرسیون، مشکل هم‌خطی ندارد. شاخص تورم واریانس همواره عکس ضریب تحمل است، بدین معنی که هر چه مقدار تورم واریانس بیشتر می‌شود، ضرایب رگرسیون ناپایا تر می‌شوند. در جدول (۴)، همه متغیرها دارای عامل تورم کمتر از ۲ هستند. لذا، ضرایب وابسته به خوش‌بینی تحصیلی معلمان ناپایا نیستند.

جدول ۴. ضرایب رگرسیون متغیرهای وارد شده

مدل	متغیر	ضرایب استاندارد		ارزش t	سطح معنی‌داری	شاخص هم‌خطی
		B	انحراف استاندارد			
۱	ثابت	۱/۰۷۱	۰/۱۱۵	۹/۳۳۸	۰/۰۰۰	۰/۹۴۴
	حس کارآمدی معلم	۰/۶۲۵	۰/۰۳۸	۱۶/۴۲۴	۰/۰۰۰	۰/۹۴۴
	تورم واریانس (VIF)					۱/۵۲۴
۲	ثابت	۰/۵۷۹	۰/۱۲۷	۴/۵۶۶	۰/۰۰۰	۰/۹۷۲
	حس کارآمدی معلم	۰/۵۶۴	۰/۰۳۶	۱۵/۵۳۸	۰/۰۰۰	۰/۹۷۲
	اعتماد معلم به دانش-آموزان و والدین	۰/۲۴۱	۰/۰۳۴	۷/۱۰۲	۰/۰۰۰	۰/۹۷۲
۳	ثابت	۰/۳۵۴	۰/۱۳۲	۲/۶۷۴	۰/۰۰۰	۰/۹۵۸
	حس کارآمدی معلم	۰/۵۴۲	۰/۰۳۵	۱۵/۲۶۹	۰/۰۰۰	۰/۹۵۸
	اعتماد معلم به دانش-آموزان و والدین	۰/۲۲۳	۰/۰۳۳	۶/۷۴۲	۰/۰۰۰	۰/۹۵۸
	تاکید تحصیلی معلم	۰/۱۱۷	۰/۰۲۶	۴/۵۴۵	۰/۰۰۰	۰/۹۵۸

متغیر وابسته: پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

بحث و نتیجه‌گیری

یکی از نظام‌های مهم و موثر در جهان امروز و آینده، نظام آموزش و پرورش هر کشور است. پیشرفت تحصیلی، برون‌داد مدارس، دانشگاه‌ها و سایر مراکز آموزشی است که نشانه مهمی از کسب اهداف می‌باشد. در نتیجه، انجام یک مطالعه جامع در زمینه پیشرفت تحصیلی از ضرورت غیر قابل انکاری برخوردار بوده و بر همین اساس بررسی متغیرهای موثر بر این مفهوم نیز حائز اهمیت است. لذا، هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه خوش‌بینی تحصیلی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مدارس متوسطه پسرانه دولتی شهر تهران بود.

نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی نشان داد که، بین خوش‌بینی تحصیلی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد که، از میان مولفه‌های خوش‌بینی تحصیلی معلم، حس کارآمدی معلم بالاترین رابطه را با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد. بعد از حس کارآمدی معلم، به ترتیب اعتماد معلمان به دانش‌آموزان و والدین و تاکید تحصیلی معلم رابطه مثبت و معناداری با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان داشتند. این یافته‌ها، با یافته‌های پژوهش هوی و همکاران (۲۰۰۶)، اسمیت و هوی (۲۰۰۷)، گارول و کرمگیل (۲۰۱۰)، کانتر و همکاران (۲۰۰۸)، کایری و دیپالا (۲۰۱۱)، بیول و میچل (۲۰۱۲)، حجازی و همکاران (۲۰۱۰)، ذیحی حصار (۱۳۹۲)، عباسیان (۱۳۹۱)، قنبرلو (۱۳۹۲)، امینی-پور (۱۳۹۲) و دافی فریدمن (۲۰۰۷)، همخوانی دارد. نتایج حاصل از رگرسیون گام به گام نشان داد که مولفه‌های خوش‌بینی تحصیلی معلم توانست ۵۷/۹ درصد از واریانس پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه پسرانه شهر تهران را به طور معناداری پیش‌بینی کند. لذا، می‌توان نتیجه‌گیری کرد، مدارسی که معلمان آن تاکید (فشار) تحصیلی بیشتری دارند، دارای حس کارآمدی مطلوب‌تری هستند و اعتماد بیشتری به والدین و دانش‌آموزان دارند؛ می‌توان انتظار پیشرفت تحصیلی بیشتر دانش‌آموزان در آن مدرسه را نسبت به مدارس دیگر که معلمان آن دارای خوش‌بینی تحصیلی پایین‌تری هستند، داشت. نتایج به دست آمده از آزمون رگرسیون چندگانه نشان داد که، حس کارآمدی معلم بیشترین سهم را در تبیین واریانس متغیر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد. این یافته، با یافته‌های پژوهش‌های قنبرلو (۱۳۹۲) و بیرد و همکاران (۲۰۱۰)، کایری و دیپالا (۲۰۱۱) و بیول و میچل (۲۰۱۲) همخوانی ندارد. بیشترین سهم در پژوهش قنبرلو و بیرد و همکاران و بیول و میچل در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مربوط به اعتماد معلم به دانش‌آموزان و والدین و در پژوهش کایری و دیپالا مربوط به تاکید تحصیلی بوده است. همچنین این یافته، با پژوهش‌های اسمیت و هوی (۲۰۰۷)، همخوانی دارد. در پژوهش آنها بیشترین سهم برای پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مربوط به حس کارآمدی معلم بوده است. به طور خلاصه نتایج پژوهش حاضر نشان داد که:

- الف) بین خوش‌بینی تحصیلی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبتی وجود دارد.
 ب) حس کارآمدی معلم به عنوان یکی از ابعاد خوش‌بینی تحصیلی معلم، مهم‌ترین پیش‌بینی-کننده پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان به شمار می‌آید.

بنابر یافته‌های این پژوهش، پیشنهاد‌های زیر به منظور بهبود خوش‌بینی تحصیلی معلمان و جلوگیری از افت پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ارائه می‌شود:

✓ به مدیران پیشنهاد می‌شود با فراهم کردن آموزش‌های ضمن خدمت و حین خدمت که در آنها توسعه خوش‌بینی تحصیلی معلمان مدنظر قرار گرفته، زمینه بهبود خوش‌بینی تحصیلی معلمان را فراهم آورند.

✓ به مدیران مدارس پیشنهاد می‌شود با ایجاد و حفظ فرهنگ مدرسه مثبت‌گرا که در آن معلمان به باورهای خوش‌بینانه تشویق می‌شوند، زمینه گسترش خوش‌بینی تحصیلی معلمان را فراهم آورند.

✓ به مدیران مدارس پیشنهاد می‌شود با فراهم کردن ساختارها و رویه‌های لازم برای کادر اداری و آموزشی مدرسه برای انجام وظایفشان، خوش‌بینی جمعی مدرسه را افزایش دهند.

منابع

امینی‌پور، شیما (۱۳۹۲). **بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیت، راهبردهای خود‌مدیریتی و خوش‌بینی تحصیلی معلم با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه سوم متوسطه شهر اردبیل**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.

ذبیحی‌حصاری، نرجس‌خاتون. (۱۳۹۲). **ارتباط خوش‌بینی تحصیلی معلم و اهداف پیشرفت دانش‌آموزان با یادگیری تحصیلی دانش‌آموزان**. پایان‌نامه دکتری روانشناسی تربیتی. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.

عباسیان، عبدالحسین و طاهری، مرتضی. (۱۳۹۰). **مقدمه‌ای بر روش تحقیق کمی در علوم تربیتی**. تهران: انتشارات شرح.

عباسیان، عبدالحسین؛ ابوالقاسمی، محمود؛ قهرمانی، محمد و پرداختچی، محمد حسن. (۱۳۹۱). **بررسی رابطه سبک رهبری توزیعی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مدارس راهنمایی شهر تهران. فصل-نامه رهبری و مدیریت آموزشی**. شماره ۲۱، صص ۸۵-۱۰۸.

قنبرلو، سلمان (۱۳۹۲). **رابطه خوش‌بینی تحصیلی و هوش هیجانی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.

مزارعی، فروغ. (۱۳۸۹). خوش‌بینی تحصیلی در مدرسه مثبت‌گرا. **مجله سپیده دانایی**. سال چهارم، شماره ۳۵، صص ۳۸.

- Beard, K. S. ; Hoy, W. K & Woolfolk Hoy, A. (2010). Academic optimism of individual teachers: Confirming a new construct. **Teaching and Teacher Education**. 26, 1136-1144 .
- Bevel, Raymona K. & Mitchell, Roxanne M. (2012). The effects of academic optimism on elementary reading achievement. **Journal of Educational Administration**. 50 (6), 773-787 .
- Duffy f, m. (2007). **Academic optimism in high school**. Unpublished doctoral thesis Cleveland state university .
- Elaheh ,Hejazi; Lavasani, Masoud G. & Mazarei, Foroogh. (2011). Individual characteristics, identity styles, identity commitment, and teacher's academic optimism. **Procedia Social and Behavioral Sciences**. 15, 646-652 .
- Elaheh ,Hejazi; Lavasani, Masoud G. ; Bagherian, Valiollah & Afshari, Javad. (2011). Relationship between perceived teacher's academic optimism and English achievement: Role of self-efficacy. **Procedia Social and Behavioral Sciences**. 15, 2329-2333 .
- Gilbert, Michael J. (2012). **The Relationship Between Pupil Control Ideology and Academic Optimism**. Doctor of Education Dissertations. College of Education and Human services, Seton Hall University .
- Gürol, Mehmet & Kerimgil, Seda. (2010). Academic optimism. **Procedia Social and Behavioral Sciences**. 9, 929-932 .
- Hoy, W. K. ; Tarter, C. J. & Woolfolk Hoy, A. (2006). Academic optimism of schools: A force for student achievement. **American Educational Research Journal**. 43, 425-446 .
- Kirby, Misty M. & DiPaola, Michael F. (2011). Academic optimism and community engagement in urban schools. **Journal of Educational Administration**. 49 (5), 542-562 .
- Kunter, M et al. (2008). Students and mathematics teachers perception of theachen thusing and instruction. **Learning and dinstruction**. 18, 468-488 .
- Mascall, Blair; Leithwood, Kenneth; Straus, Tiiu & Sacks, Robin. (2008). The relationship between distributed leadership and teacher's academic optimism. **Journal of Educational Administration**. 46 (2), 214-228 .
- Smith, Page A. ; Hoy, Wayne K. (2007). Academic optimism and student achievement in urban elementary schools. **Journal of Educational Administration**. 45 (5), 556-568 .
- Woolfolk Hoy, A. ; Hoy, W. K & Kurz, N. M. (2010). Teacher's Academic optimism: development and test of a new construct. **Teaching and Teacher Education**. 24, 821-835 .